

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันการค้าระหว่างประเทศนับวันจะมีบทบาทและความสำคัญมากขึ้น มีผลให้มูลค่าการค้าระหว่างประเทศเพิ่มขึ้นทำให้ประเทศต่าง ๆ ในโลกไม่สามารถแยกตัวออกจากระบบเศรษฐกิจโลกได้ เนื่องจากการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาเศรษฐกิจโดยเฉพาะของประเทศที่กำลังพัฒนา ซึ่งสินค้าส่วนใหญ่ของประเทศกำลังพัฒนาจะเป็นสินค้าขั้นปฐม หรือสินค้านำเข้าง่าย ซึ่งล้วนแต่เป็นสินค้าที่ไม่มีเสถียรภาพ มีสภาพความเสี่ยงสูงและมีความไม่แน่นอน นอกจากนี้ ประเทศกำลังพัฒนาต่าง ๆ ยังต้องพึ่งพาสินค้านำเข้าที่เป็นวัตถุดิบ เครื่องมือ เครื่องจักร สินค้าประเภททุน สินค้าขั้นกลางและสินค้าสำเร็จรูปที่เป็นสินค้าอุปโภค บริโภค เนื่องจากประเทศเวียดนามเป็นประเทศที่กำลังพัฒนามีการขยายตัวของการผลิต ในภาคอุตสาหกรรม และตอบสนองความต้องการในการบริโภคที่มีมากขึ้นอย่างรวดเร็ว จึงทำให้ประเทศเหล่านี้ มักจะเกิดปัญหาการขาดดุลการค้าเรื้อรัง

การเปลี่ยนแปลงของนโยบายต่างประเทศและนโยบายทางเศรษฐกิจของมหาอำนาจสหภาพโซเวียตช่วงกลางทศวรรษที่ 1980 เป็นผลโดยตรงต่อการปรับเปลี่ยนของนโยบายทางเศรษฐกิจและนโยบายต่างประเทศของเวียดนามและยังได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของบรรยากาศทางการเมืองในภูมิภาคเอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การล่มสลายของระบบสังคมนิยมในสหภาพโซเวียตรัสเซียและในยุโรปตะวันออก ได้กลายเป็นตัวเร่งให้เวียดนามดำเนินการปฏิรูปทางเศรษฐกิจอย่างจริงจังมากขึ้น

การปฏิรูปทางเศรษฐกิจของเวียดนาม (Doi Moi) ที่ได้ประกาศขึ้นในระหว่างการประชุมสมัชชาพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามครั้งที่ 6 ในเดือนธันวาคม 2529 ได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจจากระบบเศรษฐกิจวางแผนส่วนกลาง (Centrally-

Planned Economy) ตามรูปแบบของระบบเศรษฐกิจสังคมนิยมโซเวียตรัสเซีย ไปสู่ระบบเศรษฐกิจการตลาด (Market-Oriented Economy) ซึ่งมีความเป็นเสรีมากกว่าระบบเศรษฐกิจแบบเดิม โดยหลักการตามระบบเศรษฐกิจการตลาดนี้ รัฐได้เปิดโอกาสให้เอกชนดำเนินธุรกิจการค้าเสรีได้ โดยรัฐจะไม่เข้าแทรกแซงกลไกการทำงานของราคา การผลิตและการจัดจำหน่าย โดยปล่อยให้เป็นไปตามกลไกตลาดเสรีตามกฎหมายอุปสงค์และอุปทาน นอกจากนี้ในการปฏิรูปเศรษฐกิจครั้งนี้ยังให้ความสำคัญและเน้นถึงการผลิตทางการเกษตรกรรม การผลิตสินค้าอุปโภคบริโภค และการส่งออก แทนที่นโยบายเศรษฐกิจที่เน้นการผลิตทางอุตสาหกรรมหนัก และที่สำคัญการปฏิรูปครั้งนี้ได้นำไปสู่การเปิดระบบเศรษฐกิจของเวียดนามสู่ภายนอก การกระชับสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับต่างประเทศโดยการส่งเสริมการค้าการลงทุนกับต่างประเทศ

แต่เนื่องจากการที่ประเทศไทยมีระบบเศรษฐกิจแบบเสรี และเป็นประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจผูกพันกับต่างประเทศมาก ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์เศรษฐกิจและการค้าโลก มีบทบาทในการชี้นำทิศทางการเศรษฐกิจและการค้าไทยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ไทยจึงต้องเผชิญกับปัญหาการแข่งขันและการกีดกันการค้าที่มีแนวโน้มจะรุนแรงมากขึ้น อย่างเช่น สถานการณ์ทางเศรษฐกิจและการเมืองของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป อาทิ การล่มสลายของลัทธิคอมมิวนิสต์ในสหภาพโซเวียตรัสเซีย การยุติสงครามการสู้รบในอินโดจีน และตะวันออกกลาง การรวมกลุ่มทางการค้าของประเทศต่าง ๆ การที่สหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศคู่ค้าสำคัญของไทยประสบปัญหาการขาดดุลการค้าอย่างรุนแรง จนทำให้ต้องนำมาตรการกีดกันทางการค้าในรูปแบบต่าง ๆ ออกมาใช้ เพื่อลดการนำเข้า และบีบบังคับให้ประเทศคู่ค้าที่เกินดุลเปิดตลาด ซึ่งไทยเป็นประเทศหนึ่งที่เกินดุลจึงได้รับผลกระทบจากการใช้มาตรการกีดกันทางการค้าของสหรัฐฯ ตลอดจนบีบบังคับให้ไทยแก้ไขกฎหมายลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า เพื่อแลกกับสิทธิประโยชน์จากการลดภาษีภายใต้โครงการให้สิทธิพิเศษทางภาษีศุลกากร (Generalized System of Preference - GSP) ของสหรัฐอเมริกา ซึ่งหากไทยไม่ดำเนินการ สหรัฐฯ จะตัดสิทธิ GSP ที่ให้กับไทย แต่อย่างไรก็ตามการที่กลุ่มประเทศที่เคยมีระบบเศรษฐกิจแบบปิดได้เปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบการค้าเสรี ทำให้กลายเป็นตลาดใหม่ที่น่าจะถูกเบิกเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านของไทย อาทิเช่น สาธารณรัฐสังคมนิยม

เวียดนาม ซึ่ง ประสบภาวะสงคราม หรือผลกระทบจากข้อขัดแย้งภายในประเทศมาก่อน ทำให้ระดับการพัฒนาเศรษฐกิจยังไม่ทัดเทียมไทย สถานะอุตสาหกรรมยังล้าหลัง จึงมีอุปสงค์ต่อสินค้าอุปโภค บริโภคทุกชนิดสูงมาก ซึ่งเป็นกลุ่มสินค้าที่ไทยสามารถผลิตและส่งออกไปได้อย่างมีประสิทธิภาพในปัจจุบัน ขณะเดียวกันไทยก็มีความต้องการวัตถุดิบหรือกึ่งวัตถุดิบ ซึ่งประเทศเวียดนามมีอุปทานสูง

การประกาศนโยบายแปรสนามรบเป็นตลาดการค้าของรัฐบาลพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในเดือนสิงหาคม 2531 ถือได้ว่าเป็นจุดสำคัญของการเปลี่ยนแปลงและเป็นจุดเริ่มต้นของศักราชใหม่ของความสัมพันธ์ทางการทูตและทางเศรษฐกิจระหว่างไทยและเวียดนาม (สิ้นสุดความเป็นปฏิปักษ์ระหว่างกันอันมีมาแต่อดีตและเป็นจุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์ในปัจจุบัน) ในทางเศรษฐกิจการพัฒนาความสัมพันธ์ทางการค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงทุนระหว่างประเทศทั้งสอง ได้รับความสนใจอย่างยิ่งจากภาครัฐบาลหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐบาลไทยรวมถึงภาคเอกชนของไทย

ดังนั้น ไทยสมควรจะเร่งรัดขยายการค้ากับประเทศเวียดนามที่มีประชากรมากเป็นอันดับ 2 ของประเทศในกลุ่มอาเซียน (รองจากประเทศอินโดนีเซีย) จำนวนประชากรในปี 2544 มีประมาณ 79 ล้านคน จึงอาจเรียกได้ว่าเวียดนามเป็นตลาดการค้าที่มีขนาดใหญ่พอสมควร นอกจากนี้เศรษฐกิจของเวียดนามที่มีอัตราการเจริญเติบโตโดยร้อยละ 6.75 ต่อปี โดยรายได้ต่อหัวของประชากร 396 เหรียญสหรัฐฯ เวียดนามจึงเป็นตลาดที่มีศักยภาพในอนาคต อย่างก็ตาม เนื่องจากประชากรยังมีรายได้ต่อหัวค่อนข้างต่ำ ประเภทของสินค้าที่ชาวเวียดนามต้องการจึงเป็นประเภทเครื่องอุปโภคและบริโภค ซึ่งมีราคาไม่สูงนัก เช่น วัสดุอุปกรณ์สำหรับเสื้อผ้า รถจักรยานยนต์ เป็นต้น ส่วนความต้องการสินค้าของภาคอุตสาหกรรมนั้น รัฐบาลเวียดนามมีนโยบายที่สนับสนุนการผลิตภายในประเทศ สินค้านำเข้าจะเป็นประเภทปัจจัยสนับสนุนการผลิต เช่น เครื่องจักรกลและชิ้นส่วน น้ำมันเชื้อเพลิง ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น ประกอบกับประเทศเวียดนามมีข้อจำกัดทางการค้าน้อยกว่าในตลาดเดิม ๆ (ได้แก่ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น สหภาพยุโรป อาเซียน) สินค้าเพียงคุณภาพกลาง ๆ ก็สามารถเข้าตลาดได้ไม่ยาก การใช้ทรัพยากรเพื่อการลงทุนที่เหมาะสมด้วยเหตุผลที่ว่า ไม่ต้องลงทุนพัฒนาคุณภาพสินค้าหรือเสียค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการประสานงานและบุคลากรมากนัก การพัฒนาทาง

การค้าอยู่บนพื้นฐานของความเป็นธรรมสอดคล้อง กับสถานการณ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจในปัจจุบัน จะทำให้วิถีทางการขยายการค้า การลงทุน การผลิต และการส่งออกของไทยกับเวียดนามราบรื่นและมีประสิทธิภาพ อีกทั้งเวียดนามยังอุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ วัตถุดิบ แรงงานจำนวนมาก และเป็นตลาดบริโภคขนาดใหญ่ซึ่งเหมาะแก่การทำการค้าและการลงทุน

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาถึงสถานะการค้าและการลงทุนระหว่างไทยกับเวียดนาม
2. ศึกษาถึงโอกาสและอุปสรรคที่มีผลกระทบต่อการค้าและการลงทุนระหว่างไทยกับเวียดนาม

ขอบเขตการศึกษา

ศึกษาเกี่ยวกับสถานะการค้า การลงทุน และอุปสรรคที่มีผลกระทบต่อการค้าและการลงทุนระหว่างไทยกับเวียดนามระหว่าง พ.ศ. 2533-2546 (ม.ค.-มิ.ย.)

วิธีการศึกษา

1. แหล่งที่มาของข้อมูล

ในการศึกษาจะใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ซึ่งเก็บรวบรวมจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและข้อมูลทางสถิติที่หน่วยราชการรวบรวมไว้ ได้แก่ ธนาคารแห่งประเทศไทย กรมการค้าภายใน และกรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์

2. วิธีการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์สถานะการค้าและการลงทุนระหว่างไทย-เวียดนาม ใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยมีสถิติและตาราง

ประกอบ และการวิเคราะห์ SWOT เพื่อศึกษาถึงโอกาสและอุปสรรคที่มีผลกระทบต่อการค้าและการลงทุนของไทยในเวียดนาม

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการค้าและการลงทุนไทยกับเวียดนาม
2. ทำให้ทราบถึงแนวทางที่จะดำเนินนโยบายการค้าที่เอื้อประโยชน์ต่อการค้าและการลงทุนไทยกับเวียดนาม